

Vladimir Ivanovitsš ik Lihtenštán

Język teutoński – wykłady podstawowe

**Almeráiš-Goldeneštataiše Lingújstiše Universitete
Almera-Złoty Gród 2016**

Publikacja została wydana przez wydawnictwo Galerii von Thorn.

Wykład I:

Alfabet języka teutońskiego i podstawy wymowy

Aa | Áá | Bb | Dd | Ee | Ff | Gg | Hh | Ii | Jj | Kk | Ll | Mm | Nn | Oo | Óó | Pp | Rr | Ss | Šš
| Tt | Th | Ts | Uu | Úú | Vv | Zz

Znaki *Áá*, *Óó* oraz *Úú* oznaczają **dyftongi**, czyli połączenia dwóch samogłosek, które wymawia się, jak pojedynczą.

ú [ɔɪ] 'ui'

á [aɪ] 'ai'

ó [ɔɪ] 'oi'

Staramy się nie wymawiać tych zgłosek, jak *uj*, *aj*, *oj*, lecz przy użyciu samogłoski *i*, nie spółgłoski *j*.

Kolejnym charakterystycznym znakiem jest *Šš*, które wymawiamy, jak polskie *sz*.

š [ʃ] 'sz'

Język teutoński dysponuje również dwoma **dwuznakami** *th* oraz *ts*. Znak *th* to tzw. **T aspirowane**, które występuje w języku angielskim. Znak *ts* wymawiamy tak, jak zapisujemy ten znak.

th [θ]

ts [ts] 'ts'

Przy ogólnej wymowie samogłosek staramy się wytworzyć możliwie jak największą przestrzeń rezonansową w jamie ustnej.

Przy wymowie spółgłosek większość zachowuje się w taki sposób, jak w języku polskim, oprócz *Hh* oraz *rr*.

Spółgłoskę *Rr* wymawiać możemy na dwa sposoby:

- [ʀ] - jest to **R języczkowe**, nie wymawiamy go tak, jak w języku polskim, czyli na przodzie języka, lecz staramy się wydobyć wibracje z tyłu. Ten rodzaj dźwięku występuje w rdzeniach słów.
- [r] - jest to de facto **samogłoska**, oznaczająca rozluźnienie mięśni podczas wymowy. Występuje na końcach wyrazów, bądź prefiksów. Wymową

przypomina dźwięk pomiędzy 'a' oraz 'e'. Dopuszcza się wymowę niedokończonego 'a'.

Spółgłoskę *Hh* również możemy wymawiać na dwa sposoby:

- [x] - jest to *Hh* podobne do polskiego, występuje po samogłoskach: a, u, o
- [ç] - język bardziej przylega do podniebienia niż jest to w przypadku [x].
Puszczony prąd powietrza w takim układzie język- podniebienie daje dźwięk [ç], występuje po samogłoskach: i, e.

Akcent wyrazowy:

W języku teutońskim wyróżnić można dwa rodzaje akcentu wyrazowego:

- rdzeniowy,
- końcowy.

Akcent jest **dynamiczny**. Akcentowana sylaba wymawiana jest intensywniej w porównaniu z innymi.

Akcent rdzeniowy pada na rdzeń tylko rodzimych słów teutońskich, np.:

úre **Nakt** - noc

W złożeniach z prefiksami (np.: mith-, gen- oraz wszystkimi innymi, które mogą występować samodzielnie, jako przysłówki (prefiksoidy)) akcent zawsze pada na rdzeń.

Akcent końcowy pada natomiast w słowach zapożyczonych i obcych na ostatnią sylabę, np.:

úr Teuton**ie** - Teutonia (dawniej: Tótonie)

úr Sarmats**ie** - Sarmacja

úr Empo**r** - cesarz

úre Empo**re** - cesarzowa

Jako, że w języku teutońskim liczba mnoga rzeczowników osobowych jest zawsze

taka sama bez względu na rodzaj gramatyczny, odróżnia się ją po akcencie. W liczbie mnogiej rzeczowników utworzonych od rzeczowników rodzaju męskiego,

akcent nie zmienia swojej pozycji, np.:

úr Emp**o**r - úren Emp**o**ren (cesarzowie)

úr Teut**o**n - úren Teut**o**nen (Teutończycy)

úr Kong - úren Kong**e**n (królowie)

W liczbie mnogiej rzeczowników utworzonych od rzeczowników rodzaju żeńskiego,

akcent pada zawsze na końcówkę -en!

úre Empore**e** - úren Empore**en** (cesarzowe)

úre Teutone**e** - úren Teutone**en** (Teutonki)

úre Konge**e** - úren Konge**en** (królowe)

Wykład II:

Zaimki i przyimki

ZAIMEK OSOBOWY

Zaimek osobowy zastępuje w zdaniu inną część mowy, najczęściej rzeczownik lub przymiotnik użyty w formie rzeczownika. Zaimki spełniają najczęściej w zdaniu funkcję podmiotu lub dopełnienia. Zaimki w języku teutońskim są nieodmienne.

Liczba pojedyncza

Á - ja
Tu - ty
Or - on
Ore - ona

Liczba mnoga

Áen - my
Ten - wy
Oren - oni/one

ZAIMEK DZIERŻAWCZY

Zaimek dzierżawczy wyraża przynależność, dlatego tworzy się ten rodzaj zaimków przez dodanie do zaimka osobowego *przyimka dzierżawczości ik*. Niestety dodanie przyimka dzierżawczości nie odbywa się w sposób regularny.

Liczba pojedyncza

Áik/Ajk - mój/moja/moje...
Tik - twój/twoja/twoje...
Orik - jego
Orek - jej

Liczba mnoga

Áenk - nasz/nasza/nasze...
Tenk - wasz/wasza/wasze...
Orenk - ich

Istnieją dwie poprawne formy zaimka dzierżawczego pierwszej osoby liczby pojedynczej: Áik lub Ajk.

Zaimek dzierżawczy może występować w dwóch pozycjach.

Pozycja I jest częściej stosowana. Zaimek dzierżawczy stoi przed rzeczownikiem, np.:
orik Matere - jego matka; tik Lande - twoja ojczyzna.

Pozycja II jest o wiele rzadziej stosowana. Zaimek dzierżawczy stoi pomiędzy rodzajnikiem, a rzeczownikiem. Ten archaiczny sposób stosowania zaimków uwarunkowany jest faktem, że w języku teutońskim markerem przypadków deklinacji rzeczownika są tylko jego rodzajniki. Pozycję II możemy zastosować, jeśli chcemy wskazać na przypadek deklinacji, np.: úre orik Matere - jego matka; úren orik Matere - (np. widzę) jego matkę; úr tik Lande - twoja ojczyzna; úrs tik Landes - (np. przyglądam

się) twojej ojczyźnie.

PODSTAWOWE PRZYIMKI

Przyimek jest nieodmienną częścią mowy, która nigdy nie może występować samodzielnie. Razem z wyrazem, przed którym się znajduje, tworzy wyrażenie przyimkowe. Przyimek zmienia znaczenie i sens wyrazu oraz nadaje mu cechy gramatyczne.

Przyimki w języku teutońskim możemy podzielić na:

- przyimki ruchu, które zawsze łączą się z biernikiem (akkusativus);
- przyimki statyczne, które zawsze łączą się z celownikiem (dativus);
- przyimki określone, które łączą się zawsze z określonym przypadkiem.

Przyimki ruchu (biernik)

in - do (domu)
id - do (nieba)
af - na (stół)
kón - za (stół)
irm - pod (stół)
urm - nad (stół)
nób - przy (stole
kładę)
u - do (kogoś idę)

Przyimki statyczne (celownik)

in - w (domu)
id - w (niebie)
af - na (stole)
kón - za (stołem)
irm - pod (stołem)
urm - nad (stołem)
nób - przy (stole stoi)
u - u kogoś (jestem)

Przyimki określone

mith - z (kimś, czymś) + celownik
ha - po (kimś, czymś) + celownik
nób - obok (kogoś, czegoś) +
celownik
vegin - od (kogoś, czegoś iść) +
biernik
ón - bez (kogoś, czegoś) + biernik
ik - do (kogoś, czegoś przynależy) +
celownik
for - dla (kogoś, czegoś) + biernik

Przyimek *id* określa ruch w kierunku abstrakcyjnym (np. dusza idzie do nieba - Úre Zóle iv'gó id úrn Hamel) lub znajdowanie się w miejscu abstrakcyjnym (np. dusza jest w niebie - Úre Zóle iv'erdi id úrs Hamel).

Przykłady użycia zaimków:

Przyimki ruchu

in úrn Hus - do domu
af úren Hande - na dłoń
nób úrenn Gazeten - obok
gazet

Przyimki statyczne

in úrs Hus - w domu
af úres Hande - na dłoni
nób úrens Gazeten - obok
gazet

Przyimki określone

mith tu - z tobą
ón orik Matere - bez jego
matki
for úren ajk landen - dla
mojego kraju

Wykład III: Przymiotnik i imiesłów

PRZYMIOTNIK

Przymiotnik jest nieodmienną częścią mowy w języku teutońskim. Otrzymuje jedynie końcówki rodzajowe, gdy występuje w funkcji przydawki, np.:

úr šóiš Lande - piękny kraj [r. męski]
úre šóiše Gazete - piękna gazeta [r. żeński]
úren šóišen Landen/Gazeten - piękne kraje/gazet [l. mnoga]

STOPNIOWANIE PRZYMIOTNIKA

Przymiotnik można stopniować. Stopniowanie polega na dodawaniu do przymiotnika odpowiedniej końcówki lub końcówki i przedrostka. Stopniowanie przymiotnika jest całkowicie regularne.

Stopień	Przymiotnik
równy	šóiš (piękny)
wyższy	vóršóiš (piękniejszy)
najwyższy	fóršóišess (najpiękniejszy)

Każdy stopień przymiotnika otrzymuje końcówki rodzajowe, gdy występuje w funkcji przydawki.

úr vóršóiš Pater - piękniejszy ojciec	úr fóršóišess Pater - najpiękniejszy ojciec
úre vóršóiše Matere - piękniejsza matka	úre fóršóišesse Matere - najpiękniejsza matka
úren vóršóišen Materen - piękniejsze matki	úren fóršóišessen Materen - najpiękniejsze matki

STOSOWANIE PRZYMIOTNIKA

Przymiotnik zawsze występuje przed wyrazem, który określa. Mogą więc występować różnego rodzaju pozycje:

- rodzajnik + przymiotnik/imiesłów + rzeczownik (úren šóišen gevašeden Handen - piękne umyte dłonie)
- zaimek dzierżawczy + przymiotnik/imiesłów + rzeczownik (ajk šóišen gevašeden Handen - moje piękne umyte dłonie)
- rodzajnik + zaimek dzierżawczy + przymiotnik/imiesłów + rzeczownik (úren

ajk šóišen gevašeden Handen - moje piękne umyte dłonie)

IMIESŁÓW W FUNKCJI PRZYDAWKI

Imiesłów, który występuje w funkcji przydawki również:

- otrzymuje końcówki rodzajowe;
- występuje przed słowem, które określa, chyba, że przydawką jest również przymiotnik. W takim wypadku przymiotnik stoi przed rzeczownikiem;
- różnica: imiesłów nie ulega stopniowaniu.

DEKLINACJA PRZYMIOTNIKA

Jak wspomniano na początku tego wykładu, przymiotnik w języku teutońskim jest nieodmienną częścią mowy. Przykładowa odmiana:

Przypadek	czarny dom	kiepska edukacja	teutońskie wulgaryzmy
Mianownik	úr švahts Hus	úre gelloniše Edukatsion	úren teutonišen Gellonen
Celownik	úrs švahts Hus	úres gelloniše Edukatsion	úrens teutonišen Gellonen
Biernik	úrn švahts Hus	úren gelloniše Edukatsion	úrenn teutonišen Gellonen

Wykład IV: Strony bierne i czynne

STRONA BIERNA

Najprostszą definicją strony biernej jest zmiana miejsc podmiotu (wykonawcy czynności w zdaniu) z dopełnieniem w bierniku.

Á iv'srifti úrn Bok. (Piszę książkę)

Powyższe zdanie jest przykładem **strony czynnej**. Podmiotem zdania jest zaimek osoby *á*, a dopełnieniem w bierniku *úr*n Bok.

Úr Bok iv'ar gešrfted ik **á**. (Książka jest pisana przeze mnie).

Powyższe zdanie jest przykładem **strony biernej**. Podmiotem zdania jest rzeczownik *Úr* Bok, który w stronie czynnej był dopełnieniem w bierniku, a dopełnieniem przyimkowym stał się zaimek osobowy *á*, który w zdaniu w strony czynnej był podmiotem.

Ogólny model strony biernej jest następujący:

Podmiot + partykuła czasu + var + imiesłów bierny + reszta zdania.

Możemy wyróżnić dodatkowo dwa rodzaje strony biernej:

- strona bierna procesualna, która wyraża proces (var);
- strona bierna stanu, która określa efekt końcowy procesu (var, verdi).

STRONA BIERNA WE WSZYSTKICH CZASACH

Czasy	Strona czynna	Strona bierna
teraźniejszy	Tu iv'aši úrenn Handen.	Úren Handen iv'ar gevažed ik tu.
przyszły	Tu vil vaši úren Handen.	Úren Handen vil var gevažed ik tu.
przeszły dokonany	Tu af vaši úrenn Handen	Úren Handen af var gevažed ik tu.
przeszły niedokonany	Tu ef vaši úrenn Handen	Úren Handen ef var gevažed ik tu.

Stronę bierną stanu można wyrazić czasownikiem *verdi*.

RÓŻNICA POMIĘDZY STRONĄ BIERNĄ PROCESUALNĄ, A STRONĄ BIERNĄ

STANU

Strona bierna procesualna

Úren Handen iv'ar gevašed ik tu.
(Ręce są myte przez ciebie)

Úren Handen iv'ar gevašed ik tu.
(Ręce będą myte przez ciebie)

Úren Handen ef var gevašed ik tu.
(Ręce były myte przez ciebie)

Strona bierna stanu

Úren Handen iv'erdi gevašed ik tu.
(Ręce są umyte przez ciebie)

Úren Handen vil verdi gevašed ik tu.
(Ręce będą umyte przez ciebie)

Úren Handen af var gevašed ik tu.
(Ręce zostały umyte przez ciebie)

W przedstawionym zestawieniu możemy zaobserwować, że stronę bierną w czasie przeszłym zawsze wyraża czasownik *var*. Jest to uwarunkowane faktem, że partykuła czasu przeszłego posiada rozróżnienie na aspekt dokonany i niedokonany. Innymi słowy możemy powiedzieć, że strona bierna procesualna wyraża polski aspekt niedokonany (*var*), natomiast strona bierna stanu wyraża polski aspekt dokonany (*verdi*, oprócz czasu przeszłego).

Wykład V:

Słownictwo do opanowania na egzamin

LISTA SŁOWNICTWA, KTÓRE NALEŻY OPANOWAĆ DO EGZAMINU

1. Rzeczowniki

- úr Kong -en - król
- úre Konge -n - królowa
- úr Kongrak -en - królestwo
- úr Lande -n - kraj, ojczyzna
- úr Šprakbok -en - słownik
- úre Šprake -n -język
- úr Gitman -en - hetman
- úr Hertsog -en - księżę
- úre Hertsoge -n - księżna/księżniczka
- úr Hertsograk -en - księstwo
- úre Nakt -en - noc
- úr Thing -en - sejm/senat/parlament
- úre Hóptštata -s - stolica
- úre Marmelade -n - nobilitacja

2. Czasowniki

- gó - iść, chodzić
- špraki - mówić
- lejbi - żyć
- lovi - kochać
- assi - jeść
- tranki -pić
- verdi - być
- hati - mieć
- hofen - mieć nadzieję

3. Przymiotniki i przysłówki

- šóiš - piękny
- švahts - czarny

- lang - długi
- sarmatiš - sarmacki
- teutoniš - teutoński

4. Imiesłowy

a) czynne:

- góed - idący
- špraked - mówiący
- lejbed - żyjący
- loved - kochający
- assed - jedzący
- tranked - pijący
- verded - będący
- hated - mający
- hofened - mający nadzieję

b) bierne:

- gegóed - iść, chodzić
- gešpraked - powiedziany, mówiony
- gelejbed - żywy
- geloved - kochany
- geassed - jedzony
- getranked - pity
- geverded - były
- gehated - posiadany
- gehofed - ten, który miał nadzieję